

Anayasa Mahkemesi Kararları Bağlamında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İhlal Kararının, Siyasi Parti Kapatma Davalarında Yargılamanın Yenilenmesi Sebebi Olması*

Dr. Hüseyin Aydın**

1. Giriş

Sosyal hayatın gerekleri ve hukuki güvenliğin sağlanması için davaların bir noktada sona erdirilmesi ihtiyacı “kesin hüküm” kavramını doğurmuştur. Kesin hükümle birlikte, artık sorunun çözüldüğü ve gerçeğe ulaşıldığı kabul edilir. Fakat adaletin yanılması veya sonuca etkili bir kısım adli hataların yapılması her zaman mümkündür. Bu durumda, bir yanda kesin hükmün bağlayıcılığı, diğer yanda ise hatanın düzeltilerek adaletin yeniden tesis edilmesi zorunluluğu söz konusu olur. Ancak bu iki değerden birini tamamen feda etmenin imkansızlığı karşısında, bunların telif edilmesi zorunluluğu doğmuş ve yargılamanın yenilenmesi kurumu ortaya çıkmıştır.¹

Yargılamanın yenilenmesi kurumu, ceza muhakemesi hukukunda, olağan üstü bir yargı yolu olarak düzenlenmiştir. Kural olarak yargılama sırasında oluşan ve kesin hükümden sonra ortaya çıkan maddi hataların düzeltilmesini öngören, yargılamanın yenilenmesi kurumu, Cumhuriyet tarihi boyunca

* Makalede kullanılan kısaltmalar: AİHS: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, AİHM: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, B.: Bastı, CMK: Ceza Muhakemesi Kanunu, CMUK: Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu, C: Cilt, E.: Esas, K.: Karar, S: Sayı, s: Sayfa, RG: Resmi Gazete.

** Ankara Barosu Avukatı.

¹ Eralp Özgen, Ceza Muhakemesinin Yenilenmesi, Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları, No: 232, Ankara, 1968, s.1; Erdener Yurtcan, CMK Şerhi, İstanbul, 2008, Kazancı Yayınları, 5.B., s. 1068.

önemli bir değişikliğe uğramamıştır. Ancak 4793 sayılı “Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”un 3 üncü maddesi ile 4.4.1929 tarihli ve 1412 sayılı CMUK’nun 327 nci maddesine 6 ncı fıkra olarak eklenen ve 5271 sayılı CMK’nın 311 inci maddesinin (f) bendinde muhafaza edilen düzenleme, yargılamanın yenilenmesi kurumuna önemli bir yenilik getirmiş ve yeni bir boyut kazandırmıştır. Gerçekten, ilk defa yabancı bir mahkeme kararı, yargılamanın yenilenmesi nedeni olarak düzenlenmiştir.²

Hukuk düzenimiz açısından oldukça yeni olan bu düzenlemeye, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda ve İdari Yargılama Usulü Kanunu’nda da yer verilmiştir.³ AİHM Kararına, yargılamanın yenilenmesi nedeni olarak bu kadar değer atfeden ülke sayısı azdır.⁴

2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 33 üncü maddesine göre siyasi parti kapatma davalarında, CMK hükümleri uygulanmaktadır. Öğretide de siyasi parti kapatma davaları, kendine özgü ceza davası olarak kabul edilmektedir.⁵ Bu çerçevede 5271 sayılı CMK’nın 311 inci maddesinin (f) bendinde düzenlenen yargılamanın yenilenmesi nedeninin, siyasi parti kapatma davaları için uygulanabilirliği üzerinde durmak gerekmektedir. Bu çalışmayla, konuya ilişkin Anayasa Mahkemesi’nin verdiği kararlar bağlamında konunun tartışılması amaçlanmıştır.

² Düzenlemenin eleştirisi için bkz. Yurtcan, s. 1072-1073.

³ 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunun 15.07.2003 tarih ve 4928 sayılı Kanunun 6 ncı maddesiyle değişik 53 üncü maddesine göre “Hükümün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması”, yine 1086 sayılı 23.01.2003 tarih ve 4793 sayılı Kanunun 5 inci maddesiyle değişik Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 445 inci maddesine göre “Hükümün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması.” yargılamanın yenilenmesi nedeni olarak kabul edilmiştir.

⁴ Karşılaştırmalı hukuk açısından daha ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Ruhan Erdem/ Ömer Korkmaz, “Yargılamanın Yenilenmesi Nedeni Olarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin İhlali”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.5, S.2, İzmir 2003, s.200 vd.

⁵ Yılmaz Aliefendioğlu, Anayasa Yargısı ve Türk Anayasa Mahkemesi, Yetkin Yayınları, Ankara 1996, s. 232; Arzu Durmuş, Siyasi Partilerin Kapatılması ve Yüce Divan Kararlarını Yeniden Tartışmak, Beta Yayınları, İstanbul 2001, s. 20.

2. Ceza Muhakemesi Kanununda Yargılamanın Yenilenmesi

2.1. Genel Olarak

Yargılamanın yenilenmesi, CMK'nın üçüncü kısmının üçüncü bölümünde olağanüstü kanun yolu olarak düzenlenmiştir. Yargılamanın yenilenmesi nedenleri, hükümlünün lehine ve aleyhine olmak üzere iki grupta toplanmıştır. Hükümlünün lehine olan yargılamanın yenilenmesi nedenleri CMK'nın 311 inci maddesinde, aleyhine olanlar ise 314 üncü maddesinde düzenlenmiştir. AİHM'nin ihlal kararları, hükümlünün lehine yargılamanın yenilenmesi nedeni olarak sayılmıştır. Kanunun aynı maddesinde yer almış sınır içinde olmak koşuluyla cezanın değiştirilmesi amacıyla yargılamanın yenilenmesine başvurulamaz. Aynı şekilde hatanın başka bir yol ile düzeltilmesi mümkün ise, yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunulamaz (CMK 315). Buna karşılık hükümlünün ölümü veya cezanın infazının yapılmış olması, yargılamanın yenilenmesine engel değildir (CMK 313). Yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunulması, kural olarak cezanın infazını durdurmaz. Ancak Mahkeme, infazın geri bırakılmasına ve durdurulmasına karar verebilir (CMK 312).

2.2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin İhlal Kararının Yargılamanın Yenilenmesi Sebebi Olması

AİHM'nin kararının ceza muhakemesi hukukunda yargılamanın yenilenmesi nedeni olarak öngörülmesi, ilk kez 03.08.2002 tarihli ve 4771 sayılı Kanunun⁶ 7-A maddesi ile CMUK'un 327 nci maddesinden sonra gelmek üzere eklenen 327-a maddesi ile mümkün olabilmektedir. Düzenlemeye göre,

Kesinleşmiş bir ceza hükmünün Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince, İnsan Hakları ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiği saptandığında ihlalin niteliği ve ağırlığı bakımından Sözleşmenin 41 inci maddesine göre hükmedilmiş tazminatla giderilemeyecek sonuçlar doğurduğunun anlaşılması...

⁶ RG. 09 Ağustos 2002, S. 24841.

hali, yargılamanın yenilenmesi nedenleri arasında sayılmıştır. Yargılamanın yenilenmesi başvurusu Yargıtay Birinci Başkanlığına yapılır ve başvuru, Yargıtay Ceza Genel Kurulu tarafından incelenir. Evrak üzerinden kesin olarak yapılacak değerlendirme sonucunda AİHM kararı ile saptanan ihlalin sonuçları tazminatla giderilmiş veya başvuru süresi içinde yapılmamışsa istemin reddine, aksi halde dosyanın davaya bakmak üzere kararı veren mahkemeye gönderilmesine karar verilir.

4771 sayılı Yasayla getirilen düzenlemenin yasallaşmasından kısa bir süre sonra konu, 4793 sayılı Kanunla yeniden düzenlenmiştir.⁷ 1412 sayılı CMUK'nın 327 nci maddesine eklenen 6 ncı bendine göre,

Ceza hükmünün, İnsan Hakları ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin ve eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla saptanmış olması halinde..

yargılamanın yenilenmesi, AİHM kararının kesinleşmesinden itibaren 1 yıl içinde istenebilecektir. Son olarak konu, 5271 sayılı CMK'nın 311 inci maddesinde düzenlenmiş ve 4793 sayılı Kanunla getirilen düzenleme büyük ölçüde muhafaza edilmiştir. Tek fark olarak hükme, önceki hükümde olmayan *“hükmün bu aykırılığa dayandığının”* ibaresi eklenmiştir.

2.3. Yargılamanın Yenilenmesinin Koşulları

2.3.1. İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya Eki Protokollerin İhlâl Edildiğinin AİHM’ce Kesin Bir Kararla Tespit Edilmiş Olması

Yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabilmesi için öncelikle AİHM tarafından sözleşme veya ek protokol hükümlerinden en az birinin ihlal edildiğine karar verilmiş olması gerekir. Hükümde, AİHM’nin ihlale ilişkin karar vermiş olması koşul olarak düzenlendiği için, AİHM’ye yapılan başvurunun ön koşul eksikliği nedeniyle esasa girilmeden veya dostane çözüm veya başvurunun

⁷ RG. 04 Şubat 2003, S. 25014.

kayıttan düşülmesi yoluyla sonuçlanması halinde, yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulması mümkün değildir.⁸

Yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabilmesi için AİHM kararının ayrıca kesinleşmiş olması gerekir. Bir AİHM kararının kesinleşmesi, kararın Daireler veya Büyük Daire tarafından verilmesine göre değişiklik arz eder. Büyük Daire kararları verildikleri anda kesinleşir. Daire kararları ise tarafların davayı Büyük Daireye gönderilmesini istemediklerini beyan etmeleri veya kararın verilmesinden sonraki üç ay içerisinde davanın Büyük Daireye gönderilmesinin istenmemesi veya istenmekle birlikte başvurunun Büyük Daire bünyesinde kurulan Alt-Kurul tarafından reddedilmesi halinde kesinleşir (AİHS, m. 44).

2.3.2. Ceza Hükmünün Bu Aykırılığa Dayanmış Olması

Öncelikle şu hususu ifade etmek gerekir ki, ceza hükmünden anlaşılması gereken CMK'nın 223 üncü maddesinde sözü edilen mahkumiyet hükmüdür. Bu nedenle ön ödeme halinde (TCK 75)⁹ veya hükmün CMK'nın 231 inci maddesi uyarınca ertelenmesi halinde, AİHM'de ihlal kararı verilmiş olsa bile yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulamaz. Siyasi parti kapatma davaları için ceza hükmünden anlaşılması gereken ise kapatma veya hazine yardımının kısmen veya tamamen mahrum edilmesi yaptırımıdır.

AİHM'nin İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmeye veya eki protokollere aykırı gördüğü hususun, ceza hükmünün dayanağını teşkil etmesi gerekir. Bunun için ceza hükmünün gerekçesine bakmak yeterlidir. Gerekçede sadece, ceza hükmünün dayanağını teşkil eden ve sabit kabul edilen vakıaları değil, bunların nitelendirilmesini, hukuki değerlendirmesini, yasal dayanaklarını ve ayrıca yargılama usulünü de göz önüne almak gerekir.

⁸ Erdem/Korkmaz, s.205.

⁹ Metin Feyzioğlu, "Ceza Muhakemeleri Kanunun 327/6 Bendi Uyarınca, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının Muhakemenin İadesi Sebebi Olması", Hukuk Kurultayı 2004, Ankara Barosu, s. 293.

Mahkumiyet hükmünün AİHS ve ekli protokollere aykırılığı esas itibarıyla iki şekilde söz konusu olabilir. Mahkumiyet hükmünün dayanağı olan kanunun, AİHS ve ekli protokolleri ihlal etmesi veya Mahkemenin AİHS ve ekli protokollerini ihlal etmek suretiyle hükme ulaşması durumunda mahkumiyet hükmünün doğrudan doğruya AİHS ve ekli protokolleri ihlal etmesi halinden söz edilebilir. Diğer durumda ise mahkumiyet hükmünün verildiği ceza muhakemesi sürecinde yapılan ve muhakeme hukukuna ilişkin bir işlem veya uygulama, AİHS ve ekli protokolleri ihlal etmekte ve hüküm bu ihlale dayanmaktadır. Her iki durumda da ihlalin, herhangi bir ihlal değil, mahkumiyet hükmünü etkileyen ve ona dayanak teşkil edecek nitelikte bir insan hakkı ihlali olması gerekir.¹⁰

2.3.3. Yargılamanın Yenilenmesi Talebinin Süresi İçinde Yapılması

CMK'nın 311 inci maddesinde düzenlenen diğer yargılamanın yenilenmesi nedenleri için herhangi bir süre öngörülmemişken AİHM'nin ihlal kararlarına dayalı yargılamanın yenilenmesi istemi için bir yıllık süre öngörülmüştür. Buna göre yargılamanın yenilenmesi talebinin, AİHM kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılması gerekir. Bir yıllık süre hak düşürücü süre olup, bu süre dolduktan sonra yapılan başvurular dinlenmez.¹¹

2.4. Yargılamanın Yenilenmesinde Usul

Nitelik ve içerik itibarıyla, diğer yargılama iadesi nedenlerinden bir hayli farklı olmasına rağmen, söz konusu yargılamanın yenilenmesi sebebi için ayrı bir usul benimsenmemiştir. Bu nedenle diğer yargılamanın yenilenmesi istemleri için CMK'nın 317 vd. maddelerinde öngörülen usul, AİHM'nin ihlal kararlarına dayalı yargılamanın yenilenmesi nedeni için de geçerlidir.¹²

¹⁰ Feyzioğlu, s. 294.

¹¹ Osman Yaşar, Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu, Seçkin Yayınevi Ankara, 2009, C.3, s.3020.

¹² Bu husus, Adalet Komisyonu Raporunda özellikle zikredilmiş ve işbu muhakemenin iadesi sebebi ile diğer sebepler arasında usul bakımından bir farklılık oluşturmamak amacıyla böyle bir düzenlemenin tercih edildiği ifade edilmiştir. TBMM Adalet Komisyonunun 21.01.2003 tarih E. 1/283, K.11 sayılı Adalet Komisyonu Raporu.

Yargılamanın yenilenmesi istemi, kural olarak bir dilekçeyle hükmü veren mahkemeye yapılır (CMK 318). Mahkeme, başvuru üzerine öncelikle yenileme isteminin kabule değer olup olmadığına karar verir. Yenileme istemi Kanunda belirtilen şekilde yapılmamış veya yargılamanın yenilenmesini gerektirecek yasal hiçbir neden gösterilmemiş veya bunu doğrulayacak deliller açıklanmamış ise istemin kabule değer görülmemesi gerekçesiyle reddine karar verilir (CMK 319). Bu çerçevede, AİHM'nin ihlal kararına dayalı olarak yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunan kişinin böyle bir talepte bulunmaya hakkı olmadığı veya kanuni dayanak göstermediği anlaşılırsa, istem, kabule değer görülmecektir. Dolayısıyla siyasi parti genel başkanı veya ona izafeten bu yetkileri kullanmak üzere parti tüzüğünde gösterilen mercice yapılmayan yargılamanın yenilenmesi istemleri kabule değer görülmecektir.¹³ Aynı şekilde istem sahibi, AİHM'nin ihlal kararını sunmamış veya sunduğu karar, AİHS ve ekli protokollerin ihlaline ilişkin değilse veya sunduğu karar, yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunduğu davanın dışında bir dava ile ilgili ise ve nihayet istem süresi içinde yapılmamışsa, istem, kabule değer olmaması nedeniyle reddedilecektir. Görüldüğü gibi bu aşamada şekli bir değerlendirme yapılmakta işin esasına girilmemektedir. Yapılan şekli değerlendirme sonucunda herhangi bir eksiklik tespit edilmez ise istemin kabule değer olduğuna karar verilmelidir.¹⁴

Yargılamanın yenilenmesi isteminin kabule değer görülmesinden sonra mahkeme, delilleri toplar. Bunun için bir naip hakim veya istinabe olunan görevlendirilebileceği gibi, kendisi de bu hususları yerine getirebilir. Mahkeme, delillerin toplanmasından sonra Cumhuriyet savcısı ve hakkında hüküm kurulmuş olan kişiden yedi gün içinde düşüncelerini bildirmesini ister (CMK 320). Yargılamanın yenilenmesi isteminin esastan incelendiği bu aşamanın sonunda, mahkeme toplanan deliller ışığında ve tarafların görüşlerini de dikkate alarak, iade isteminin yeterli derecede doğrulandığı veya 311 inci maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri ile 314 üncü maddenin birinci

¹³ 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 15 inci maddesine göre “Partiyi temsil yetkisi genel başkana aittir. Kanunlardaki özel hükümler saklı kalmak kaydı ile parti adına dava açma ve davada husumet yetkisi, genel başkana veya ona izafeten bu yetkileri kullanmak üzere parti tüzüğünün göstereceği parti mercilerine aittir”.

¹⁴ Feyzioğlu, s. 296.

fıkrasının (a) bendinde yazılı hâllerde işin durumuna göre bunların önce verilmiş olan hükme etkisi olduğu sonucuna varırsa, yargılamanın yenilenmesi isteminin kabulüne, aksi takdirde reddine karar verir (CMK/321). İstem dayanağının AİHM'nin ihlal kararı olması halinde, bu aşamada ihlal kararının önceki hükme etkisine bakılmayacak, yeterli derecede doğrulanıp doğrulanmadığına bakılacaktır. Yeterli derece doğrulanıp doğrulanmadığı değerlendirilirken, AİHM ihlal kararının varlığı yeterli görülmeyecek, önceki hükmün ihlal kararında belirtilen hususlara dayanıp dayanmadığı hususu da araştırılacaktır. Bu çerçevede AİHM kararı, önceki hükümle ilgili olmakla birlikte, ihlal kararında belirtilen hususlar, ulusal mahkemenin kararının dayanağını teşkil etmiyorsa, istemin esassız olması nedeniyle reddi gerekir. Örneğin, gözetli süresinin uzunluğu ve yargılama süresinin makul süreyi aşması nedeniyle ihlal kararı verilmesi halinde, ulusal mahkemenin kararının, söz konusu aykırılığa dayandığı söylenemez.¹⁵ Çünkü belirtilen ihlal nedenleri sonuca etkili olmadığından, önceki mahkumiyet hükmünün, bu aykırılıklara dayandığı kabul edilemez. Bu nedenle hükmün, AİHM'nin ihlal kararında belirtilen aykırılığa dayandığı hususunun yeterli derecede doğrulanmadığı kabul edilmelidir. Buna karşılık yapılan inceleme sonucunda, ulusal mahkeme kararının, AİHM ihlal kararında belirtilen hususlara dayandığı anlaşılırsa, istemin yeterli derecede doğrulandığı farz edilerek, yargılamanın yenilenmesi istemi kabul edilmeli ve işin esasına girilmelidir.

Yargılamanın yenilenmesine karar verilmesi üzerine kural olarak duruşma açılması gerekir. Ancak mahkûmun ölmesi halinde duruşma yapılmaz. Aynı şekilde yargılamanın yenilenmesi hususunda beraat kararı verilmesini gerektirecek yeterli deliller olması halinde, Cumhuriyet savcısının uygun görüşünün olması koşuluyla duruşma yapılmaksızın derhal beraat kararı verilir (CMK 322). CMK'nın 323 üncü maddesi uyarınca duruşma açılması halinde, mahkeme, yapılacak duruşma sonucunda önceki hükmü onaylayabileceği gibi

¹⁵ Nurullah Kunter/ Feridun Yenisey / Ayşe Nuhoğlu, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, Beta Basın Yayın, İstanbul, 2008, s. 1495 (Ceza Muhakemesi Hukuku); Mehmet Handan Surlu, Hukuk ve Cezada Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararı Nedeniyle Yargılamanın Yenilenmesi, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2003, s.75.

iptaline de karar verebilir. Mahkeme, her iki durumda da dava hakkında yeniden hüküm ihdas etmiş olacaktır.

3. Siyasi Parti Kapatma Davalarında AİHM'nin İhlal Kararının Yargılamanın Yenilenmesi Nedeni Olması

3.1. Genel Olarak

2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 33 üncü maddesine göre,

Cumhuriyet Başsavcısı tarafından açılan siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin davalar, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümleri uygulanmak suretiyle dosya üzerinden incelenir ve karara bağlanır.

Bu açık hüküm nedeniyle siyasi parti kapatma davalarının kendine özgü “ceza davası” niteliğinde olduğunun öğretide kabul edildiği hususu yukarıda ifade edilmiş idi. Siyasi parti kapatma davalarının ceza davası niteliğinde oluşu ve bu davaların görülmesinde CMK hükümlerinin uygulanması karşısında, yargılamanın yenilenmesi kurumunun ve bu bağlamda AİHM ihlal kararlarının yargılamanın yenilenmesi olabileceğine dair CMK 311 inci maddesinin birinci fıkrasının (f) bendinin siyasi parti davaları için uygulanabileceğini söylemek mümkündür.

3.2. Anayasa Mahkemesinin Yaklaşımı

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının yargılamanın yenilenmesi nedeni olmasını öngören yasal düzenlemeler yapılmadan önce Anayasa Mahkemesi, önüne gelen bir dava nedeniyle konuyu incelemiştir. Yüksek Mahkemece, tüzük ve programı ile adının Anayasa'ya ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasına aykırı olduğu gerekçesiyle kapatılmasına karar verilen Türkiye Birleşik Komünist Partisi, bu karar aleyhine AİHM'e başvurmuştur. AİHM, 20 Ocak 1998 günlü ve 133/1996/752/951 sayılı kararı ile Anayasa Mahkemesi'nin kapatma kararını, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 11 inci maddesinde

düzenlenen “ifade ve örgütlenme özgürlüğüne” aykırı görerek, sözleşmenin ihlal edildiğine hükmetmiştir.¹⁶ Bunun üzerine, adı geçen parti, ihlal kararını, “yeni vakıa ve delil addederek”, yargılamanın yenilenmesi talebiyle Anayasa Mahkemesine başvurmuştur. Talebi esastan inceleyen Yüksek Mahkeme, “AİHM kararının yeni vakıa ve delil olmadığı” gerekçesiyle talebin reddine karar vermiştir.¹⁷

Konuya ilişkin düzenlemelerin yasalaşması ve AİHM’nin ihlal hükmünün CMK’da yargılamanın yenilenmesi nedeni olarak açıkça düzenlenmesinden sonra Anayasa Mahkemesi, AİHM kararının, siyasi parti kapatma davaları için yargılamanın yenilenmesi nedeni olup olmayacağı hususundaki görüşlerini, 08.01.2008 tarihli E. 2003/6 D.İş, K.2008/4 sayılı kararında açıklamıştır.¹⁸ Anayasa Mahkemesinin 16.7.1991 günlü, E:1990/1(Siyasî Parti Kapatma), K:1991/1 sayılı kararı ile kapatılan Türkiye Birleşik Komünist Partisi’nin, kapatma kararı aleyhine AİHM’ne yaptığı başvuru kabul edilerek, AİHM Büyük Kurulu’nun 30.1.1998 günlü, 133/1996/752-951 sayılı kararı ile kapatılmasının Sözleşme’nin 11 inci maddesinin ihlali niteliğinde olduğuna karar vermesi üzerine, Anayasa Mahkemesi yargılamanın yenilenmesi talebiyle yapılan başvuruyu görüşmüş ve karara bağlamıştır.¹⁹

¹⁶ Karar için bkz. http://www.yargitay.gov.tr/aihm/upload/133_1996_752_951.pdf (Erişim Tarihi: 03.08.2009)

¹⁷ ...Yargılamanın Yenilenmesi isteminde bulunanlar, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının, (yeni vakıalar ve yeni delille)kapsamında değerlendirilmesini istemektedirler. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 327. maddesinin birinci fıkrasının beşinci bendi hükmüne göre (yeni vakıalar veya yeni deliller dermayan edilip de bunlar yalnız başına veya evvelce irat edilen delillerle birlikte nazara alındıkları takdirde, sanığın beraatini veya daha hafif bir cezaı havi kanun hükmünün tatbiki ile mahkum olmasını istilzam edebilecek mahiyette olursa) hükümlü lehine yargılamanın yenilenmesi istenebilir. Bu nedenle, ancak önceki kararın dayandığı kanıtları bertaraf eden (yeni vakıa veya deliller) bulunması durumunda yargılamanın yenilenmesine karar verilebilir. Yeni vakıa veya yeni delil, mahkeme tarafından hüküm verildiği sırada bilinmeyen olay ya da delil demektir. Türkiye Birleşik Komünist Partisi’nin kapatılmasına ilişkin karar, Parti Tüzük ve Programı esas alınarak verilmiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de Parti’nin program ve tüzüğünü Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 11. maddesine göre inceleyerek, kapatma kararının, Sözleşme’nin ihlali olduğuna karar vermiştir. İstemde bulunanlarca, konuıa ilişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararı dışında yeni bir olay veya kanıt ileri sürülememiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararı, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 327. maddesi kapsamına giren yeni bir vakıa veya delil niteliğinde olmadığından istemin reddi gerekir..” (Anayasa Mahkemesinin 16.02.1994 tarih ve E.1998/4 (Değişik işler), K.1999/2 sayılı yayımlanmamış kararı). Surlu, s.91.

¹⁸ RG., 22 Mart 2008, S. 26824.

¹⁹ Mahkeme aynı görüşlerini, kapatılan Halkın Emek Partisinin başvurusu üzerine verdiği 08.01.2008 tarih 2003/1 Değişik işler, K.2008/2 sayılı kararında (RG., 3 Haziran 2008, S.26895); Kapatılan Özgürlük ve Demokrasi Partisinin başvurusu üzerine verdiği 08.01.2008 tarih 2003/2 Değişik işler, K.2008/3 sayılı kararında (RG., 3 Haziran 2008, S.26895) da yinelemiştir.

Mahkeme istemin değerlendirilmesine, ceza muhakemesi hukukunda yargılamanın yenilenmesinden ne anladığı ifade ederek başlamıştır. Buna göre ceza muhakemesi hukukunda yargılamanın yenilenmesi,

... hükmün esasını değiştirecek nitelikteki olguların hükmün kesinleşmesinden sonra ortaya çıkması durumunda, yeniden yapılacak yargılama ile kesin hükmü ortadan kaldırabilen olağanüstü kanun yollarından birisidir.

Mahkeme, siyasi parti kapatma davalarıyla ilgili açık bir düzenleme olmamasına rağmen, CMK'da düzenlenen söz konusu yargılamanın yenilenmesi nedeninin, siyasi parti davaları içinde uygulanabileceğini kabul etmiştir. Mahkemeye göre, 5271 sayılı Kanunun 311 inci maddesinin birinci fıkrasının (f) bendine eklenen hükümle, AİHM'nin kesinleşmiş ihlal kararı, başka bir nedene gerek olmaksızın yargılamanın yenilenmesinin kabule değer olduğuna karar verilmesi için yeterlidir. Nitekim Mahkeme, Türkiye Birleşik Komünist Partisi'nin yaptığı başvuruyu kabule değer gördükten sonra tarafların görüşlerini alarak, 5271 sayılı CMK'nın 321 inci maddesi uyarınca ihlal kararının hükme etkisini irdelemiştir.

Yüksek Mahkemeye göre, yargılamanın yenilenmesi başvurusunun 5271 sayılı CMK'nın 311 inci maddesinin birinci fıkrasının (f) bendi kapsamında görülerek, aynı Kanunun 318 inci maddesi uyarınca kabule değer olduğuna karar verilmesi, yargılamanın yenilenmesi için tek başına yeterli değildir. Bunun için CMK'nın 321 inci maddesinde yer alan kural gereğince kabule değer görülen istemin dayanağını oluşturan yargılamanın yenilenmesi nedeninin (ihlal nedeninin) doğruluğunun ve hükmün esasına etkili nitelikte olup olmadığının da araştırılması gerekir. Yargılamanın yenilenmesi nedeninin doğru ve hükmün esasına etkili olmadığının anlaşılması halinde istemin esaslılık noktasından reddi, aksi halde duruşma açılarak ihlal nedeni de dikkate alınmak suretiyle kesinleşen ilk hükmün yargılamanın yenilenmesi yoluyla yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.

Yargılamanın yenilenmesi isteminin kabul edilebilmesi için, ilk hükmün verilmesinde esas alınan olgularla birlikte yeniden değerlendirilmesini

gerektirecek nitelikte maddi bir olgunun bulunduğu hüküm kesinleşmesinden sonra saptanması gerekir. Somut uyuşmasızlıkta ise başvuru,

... yargılama sonrasında ortaya çıkan ve kesin hükmün esasını etkileyecek nitelikte olan maddi bir olgunun varlığına değil, kapatılmaya esas alınan mevcut olguların değerlendirilmesinde hata yapıldığı düşüncesine dayanmaktadır. Oysa ki Ceza Muhakemesi Kanunu, mevcut olguların değerlendirilmesinde hata yapılarak hüküm kurulmasını temyiz nedeni olarak kabul etmekle birlikte yargılanmanın yenilenmesini gerektirecek bir neden olarak görmemektedir.

Mahkeme, bu gerekçelerle, yargılamanın yenilenmesi talebinin esassız olması nedeniyle reddine karar vermiştir.²⁰

Anayasa Mahkemesi, siyasi partilerin kapatılmasına esas teşkil eden olguların değerlendirilmesinde hata yapıldığı gerekçesiyle AİHM’ce verilen ihlal kararlarının, yargılamanın yenilenmesi için yeterli olmayacağını, bir başka deyişle hukuki değerlendirme hatalarının, başlı başına yargılamanın yenilenmesini gerektirmediğini düşünmektedir. Yüksek Mahkeme, bu görüşüyle konuya ilişkin yasal düzenlemeler yapılmadan önce ortaya koyduğu düşünceyi teyit etmiş ve CMK’nın 311 inci maddesinin (f) bendi ile ortaya çıkan yeni durumun, önceki görüşünü değiştirecek nitelikte olmadığına hükmetmiştir.

Yüksek Mahkemenin bu kararı, AİHM’nin ihlal kararlarının yargılamanın yenilenmesi nedeni olarak ilk kez düzenlendiği 1412 sayılı CMK’nın 327-a maddesinin Anayasaya aykırılığı iddiasıyla açılan iptal davasında ileri sürdüğü görüşlerle bağlantılı gözükmektedir. Söz konusu iptal davasında, Anayasanın Başlangıç Kısımında ve 6 ncı maddesinde egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu, egemenliğin yasama, yürütme ve yargı organları arasında paylaştırıldığı, yargı yetkisinin Anayasanın 9 uncu maddesi uyarınca Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılacağı, 1412 sayılı CMK’nın 327-a maddesindeki düzenleme ile egemenliğin kullanımı olan yargı yetkisinin, AİHM’e

²⁰ Anayasa Mahkemesinin bahsi geçen kararına dört üye muhalefet şerhi yazmıştır. Muhalefet gerekçelerinde, çoğunluk görüşünün Ceza Muhakemesi Kanunun 311/f maddesindeki düzenlemenin mahiyetine ve amacına aykırı olduğu, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı açısından sorunlu olduğu ve ayrıca istemin esassız olması nedeniyle reddinin Ceza Muhakemesi Kanunun 321 inci maddesine aykırı olduğu ifade edilmiştir.

kısmen devredildiği ve bu suretle bağımsız Türk mahkemelerinin ve yüksek mahkemelerinin üzerinde bir yargı mercii ihdas edildiği ileri sürülmüştür. Yüksek Mahkeme, yargılamanın yenilenmesi nedenin, daha önce karar veren Mahkemece değerlendirileceği, yargılama sonucunda, AİHM'nin ihlal kararına rağmen, mahkemenin önceki kararını onaylayabileceğini, bunu engelleyecek bir kuralın bulunmadığını, ayrıca davaya bakan hakimlerin Anayasa'ya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm vereceklerinden iç hukukun yargılama usulüne müdahale veya yargı yetkisinin devri ya da mahkemelerin bağımsızlığını zedeleyen bir durumun söz konusu olmadığı gerekçesiyle iptal talebini oy birliğiyle reddetmiştir.²¹ Görüldüğü gibi Yüksek Mahkeme AİHM kararının, başlı başına yargılamanın yenilenmesine yol açmayacağını, daha önce karar veren mahkemenin yapacağı yargılama ve değerlendirme sonucunda önceki kararını onaylayabileceğini düşünmektedir ki, bu yaklaşımını Türkiye Birleşik Komünist Partisi davasında da yinelemiştir.

3.3. Anayasa Mahkemesi Kararlarının Değerlendirilmesi

3.3.1. Yargılamanın Yenilenmesinin Mahiyeti Açısından

Anayasa Mahkemesi, görüşünü esas itibarıyla yargılamanın yenilenmesiyle ilgili genel bir değerlendirmeye dayandırmıştır. Yüksek Mahkeme, mevcut olguların değerlendirilmesindeki hatanın bir başka deyişle hukuki hatanın yargılamanın yenilenmesi nedeni olamayacağı düşüncesindedir. Hukuki hatanın yargılamanın yenilenmesi nedeni olup olamayacağı hususu, Ceza Muhakemesi Hukukunun tartışılan konularından biridir.²² Özellikle AİHM'nin ihlal kararının, yargılamanın yenilenmesi nedeni olarak sayılmasından sonra, hukuki hatanın yargılamanın yenilenmesi nedeni olarak sayılıp sayılmayacağına ilişkin tartışma daha anlamlı hale gelmiştir.

Hukuki hata, hukuki sorunun çözümünde, herhangi bir hukuk normunun gerek kural gerekse yaptırımlarının uygulanmasında yapılmış olan hatalardır.

²¹ Anayasa Mahkemesinin 27.12.2002 tarih E. 2002/146, K. 2002/201 sayılı kararı RG., 11 Aralık 203, S.25313.

²² Bu konudaki tartışmalar için bkz. Nurullah Kunter, *Hukuki Hatayı Gidermek İçin Ceza Muhakemesinin Yenilenmesi Sorunu*, (Hukuki Hata) Yargıtay Dergisi, C.13, S.1-4, 1987, s. 204-205.

Uygulanması gereken bir hukuk normunun uygulanmaması gibi yanlış uygulanması da hukuki hata olarak değerlendirir.²³ Pozitif hukukta, yargılamanın yenilenmesi, kural olarak hükme temel teşkil eden delillerdeki hatalara yani fiili hatalara karşı kabul edilmiştir. Hukuki hatalar, temyiz nedeni olarak düzenlendiğinden, yargılamanın yenilenmesi kapsamı dışında görülmüştür.²⁴ Bu yaklaşım haklı olarak öğretilde eleştirilmiştir.²⁵

AİHM'nin ihlal kararının yargılamanın yenilenmesi nedeni olarak düzenlenmesinden sonra, yargılamanın yenilenmesinin, yargılamadaki fiili ve maddi hatalara münhasır olduğunu, hukuki hataları içermediğini ileri sürmek, artık kolay gözükmemektedir. Öncelikle şu hususu ifade etmek gerekir ki, AİHM ihlal kararlarının yargılamanın yenilenmesi nedeni olarak düzenlenmesi, yargılamanın yenilenmesi kurumuna yeni bir boyut kazandırmıştır. Zira CMK'nın 311 inci maddesinin (f) bendinde düzenlenen yargılamanın yenilenmesi nedenleri, suçun sübutuna ilişkin delil ve vakialarda, hükmün kesinleşmesinden sonra ortaya çıkan maddi hatalara ve yeni durumlara ilişkindir. Buna karşılık, CMK 311 inci maddesinin (f) bendinde düzenlenen yargılamanın yenilenmesi nedeni, AİHS ve ekli protokollere ilişkin olarak yapılan hukuki inceleme sonucunda AİHM'ce verilen bir ihlal kararına dayanmaktadır. AİHM, "olgu muhakemesi" yapan bir mahkeme değil, "hukuka uygunluk denetimi" yapan bir başka deyişle Sözleşmeye üye devletlerin iç hukuktaki yasalarının veya kamu görevlileri tarafından yapılan işlemlerin Sözleşme hükümlerine uygun olup olmadığını kontrol eden bir mahkemedir.²⁶ Dolayısıyla, AİHM'nin ihlal kararları, esas itibarıyla ulusal mahkemele-
rin fiili veya maddi hatalarına değil, Sözleşme bağlamında hukuki hatalarına temas etmektedir. Aşağıda irdeleneceği gibi Anayasa'nın 90 ıncı maddesinde 2004 yılında yapılan değişiklikten sonra AİHS ve ekli protokollerin Türk Hukukundaki yeri karşısında, ihlal kararlarının büyük ölçüde hukuki hatalara dayalı olacağını söylemek mümkündür. Bir başka anlatımla, AİHS ve ekli protokollerinin, temel hak ve özgürlükler alanında ulusal mahkemelerce

²³ Kunter, , (Hukuki Hata) ,s. 203.

²⁴ Özgen, s. 27.; Aksi görüş için bkz. Kunter, , Hukuki Hata, s. 206 vd.

²⁵ Özgen, s.29.

²⁶ Kunter/Yenisey./ Nuhoğlu, Ceza Muhakemesi Hukuku, s.1496.

öncelikle uygulanması gerekliliği dikkate alındığında, bu gerekliliğe riayet etmeyen Ulusal Mahkemenin, uygulanması gereken bir hukuk normunu uygulamamak suretiyle hukuki hataya düştüğü söylenebilir. Dolayısıyla Yüksek Mahkemece, CMK'nın 311 inci maddesinin (f) bendinin anlam ve içeriği ile yargılamanın yenilenmesi kurumuna getirdiği yeni boyut göz ardı edilerek, yargılamanın yenilenmesine ilişkin 1412 sayılı CMUK'daki düzenlemelere dayalı genel yaklaşıma atıfla bir sonuca varılması isabetli olmamıştır.

3.3.2. Ceza Muhakemesi Kanunu Açısından

Yüksek Mahkeme gerekçesinde, yargılamanın yenilenmesine karar verilmesi için *kabule değer görülen istemin dayanağını oluşturan yargılamanın yenilenmesi nedeninin (ihlal nedeninin) hem doğruluğunun hem de hükmün esasına etkili nitelikte olup olmadığının da araştırılması* gerektiğini ileri sürmüştür ki, bu görüşün, CMK'nın 321 inci maddesinin birinci fıkrasının lafzı ve ruhu karşısında hiçbir hukuki dayanağı bulunmamaktadır. Zira CMK'nın 321 inci maddesine göre,

Yargılamanın yenilenmesi isteminde ileri sürülen iddialar, yeterli derecede doğrulanmaz **veya** 311 inci maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri ile 314 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde yazılı hâllerde işin durumuna göre bunların önce verilmiş olan hükme hiçbir etkisi olmadığı anlaşılırsa, yargılamanın yenilenmesi istemi esassız olması nedeniyle duruşma yapılmaksızın reddedilir.

Hükümden de anlaşılacağı gibi, istemin esassız olması nedeniyle reddi kapsamında ikili bir ayrıma yer verilmiştir. Buna göre 311 inci maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri ile 314 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde yazılı hâllerde, bunların önceden verilmiş hükme etkisi olup olmadığına bakılacaktır. Eğer önceden verilmiş hükme hiçbir etkisi olmadığı anlaşılırsa, istem esassız olması nedeniyle reddedilecektir. Buna karşılık diğer hallerde yani CMK'nın 311 inci maddesinin (c-d-e-f) bentlerinde düzenlenen yargılamanın yenilenmesi nedenlerine dayalı olarak yapılacak başvurularda, bunların önceden verilmiş hükme etkisi olup olmadığına bakılmayacak, sadece yeterli derecede

doğrulanıp doğrulanmadığına bakılacaktır.²⁷ Bu çerçevede konu, CMK 311 inci maddesinin (f) bendi kapsamında değerlendirildiğinde, Mahkeme, istemin dayanağını teşkil eden AİHM kararının, AİHS ve ekli protokoller uyarınca verilmiş bir ihlal kararı olup olmadığına ve hükmün bu aykırılığa dayanıp dayanmadığına bakacaktır. Bu koşulların varlığı halinde, iddianın yeterli derecede doğrulandığı kabul edilerek, yargılamanın yenilenmesine karar verilmelidir.

Anayasa Mahkemesi, Türkiye Birleşik Komünist Partisinin kapatılmasına ilişkin 16.7.1991 günlü, Esas 1990/1 (Siyasî Parti Kapatma), Karar 1991/1 sayılı kararında iki temel gerekçeye dayanmıştır. Bunlardan birincisi Parti'nin adında “komünist” sözcüğüne yer verilmesi, ikincisi ise Parti tüzük ve programında, azınlık yaratılarak milletin bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmaya yönelik beyan ve açıklamaların bulunmasıdır. AİHM'nin ihlal kararında ise bir partinin kurulmasından kısa süre sonra adında “komünist” sözcüğü bulunması ve hiçbir faaliyeti gözlenmeden tüzük ve programındaki kimi açıklamalar dikkate alınmak suretiyle kapatılmasının, AİHS'nin 11 inci maddesinde düzenlenen ifade özgürlüğüne aykırı olduğu, bu nedenle Türkiye Birleşik Komünist Partisi'nin kapatılmasını radikal bir tedbir, hedeflenen amaca göre orantısız ve demokratik bir toplumda gerekli olmayan bir tedbir olarak niteliğinde olduğu ifade edilmiştir.²⁸ Görüldüğü gibi, somut davada, AİHM tarafından, AİHS ve ekli protokoller uyarınca verilmiş bir ihlal kararı olduğu ve Yüksek Mahkemenin önceki hükmünün bu aykırılığa dayandığı açıktır. Dolayısıyla yargılamanın yenilenmesi isteminin, yeterli derecede doğrulandığı

²⁷ Hükmün eleştirisi için bkz. Kunter/Yenisey/Nuhoglu, s. 1503.

²⁸ AİHM, söz konusu kararında, TBKP'nin faaliyetlerine başlayamadan kapatıldığını, bu kapatma kararının—Anayasa Mahkemesi kararından da anlaşıldığı üzere—partinin gerçek hedeflerini ve yöneticilerinin gerçek niyetlerini yansıtan hiç bir şeye dayanmaksızın, sadece partinin tüzük ve programı temelinde alındığını, bir partinin kendisine verdiği ad, ilke olarak, diğer ilgili ve yeterli koşullar olmaksızın, tek başına, kapatılma gibi radikal bir tedbiri haklı gösteremeyeceğini, demokrasinin temel özelliklerinden birisi bir ülkenin karşılaştığı sorunları, taciz edici olsalar da, şiddete başvurmaksızın, diyalogla çözmesi olduğunu, bu çerçevede, bir siyasal grubun, sadece bir devletin bir kısım halkının kaderini aleni olarak tartışmak istemesi ve demokratik kurallara saygı içinde, tüm ilgilileri tatmin edecek çözümler bulma amacı ile siyasal yaşama katılmak istemesinin doğal olduğunu, daha faaliyetlerine bile başlamadan önce verilen ve yöneticileri için siyasal sorumluluk alma yasağı getiren; TBKP'nin derhal ve nihai olarak kapatılması gibi radikal bir tedbirin, hedeflenen amaca göre orantısız olduğunu, ve demokratik bir toplumda gerekli olmadığını, sonuç olarak bu tedbir Sözleşmenin 11. maddesini ihlal mahiyetinde olduğunu ifade etmiştir. http://www.yargitay.gov.tr/aihm/upload/133_1996_752_951.pdf (Erişim Tarihi: 27.07.2009).

gerekçesiyle kabul edilmesi gerekirken, istemin esassız olduğu gerekçesiyle ret edilmesinin Ceza Muhakemesi Kanununun 321 inci maddesi karşısında savunulması güçtür.

3.3.3. Anayasa'nın 90 ıncı Maddesi Açısından

Antlaşmaların Türk hukukundaki yeri, Türk öğretisinde çok tartışılan konulardan biridir. Özellikle iç hukukta etkin bir uygulama alanına sahip olması nedeniyle AİHS, bu tartışmaların odağında olmuştur. Sözleşmenin doğrudan doğruya uygulanabilirliği sorunu, antlaşmaların iç hukuktaki yerine ilişkin Anayasa'nın 90 ıncı maddesini de sürekli tartışmalı kılmıştır.²⁹ Bu konudaki tartışmalara ve farklı yorumlara son vermek için 07.05.2004 tarihli ve 5170 sayılı "Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun" ile Anayasa'nın 90 ıncı maddesinin son fıkrası değiştirilmiştir. Buna göre,

Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. (Ek cümle: 7/5/2004-5170/7 md.) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.

Anayasa Mahkemesi, insan hakları ile ilgili anlaşmaları, bu kapsamda AİHS'yi, tek başına bağımsız ölçü norm olarak kullanmamakta, Anayasa hükümlerini vurgulayıcı ve pekiştirici destek ölçü norm olarak değerlendirmektedir. Anayasa Mahkemesi daha çok, Anayasa'nın 2 nci maddesinde Cumhuriyetin temel nitelikleri arasında sayılan "insan haklarına saygılı devlet" ilkesinden hareketle AİHS hükümlerini, destek ölçü norm olarak kullanmaktadır.³⁰ AİHS hükümlerinin, siyasi parti kapatma davalarındaki yeri hususunda ise

²⁹ Bu konudaki tartışmalar hakkında daha geniş bilgi için bkz. Abdurrahman Eren, "1982 Anayasası'nın 90. Maddesindeki 2004 Değişikliği'nin Anlaşmaların Türk İç Hukukundaki Yerine Etkisi", *Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.VIII, S.3-4, s. 52. s.54-65.

³⁰ Nemci Yüzbaşıoğlu, *Türk Anayasa Yargısında Anayasallık Bloku*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1993, s.65-66; Sami Selçuk, "İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Türk Uygulaması", *Yargıtay Dergisi*, C.25, Temmuz 2009, s.401.

Yüksek Mahkeme, 22.05.1997 tarihli “Demokratik Barış Hareketi Partisi” kararında ön sorunlar yönünden değerlendirme yaparken “Uluslararası Sözleşmeler Karşısında Siyasi Partiler Yasasının Kimi Kurallarının İhmali Sorunu” başlıklı bölümde şu görüşlere yer vermiştir:³¹

Davalı parti, savunmasında uluslararası sözleşmelerin düşünce açıklamasından dolayı bir partinin kapatılmasına olur vermediğini, bu nedenle Siyasi Partiler Yasası’nın ilgili kuralları yerine iç hukukumuza göre yasa hükmünde olan İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin uygulanması gerektiğini bildirmiştir. Anayasa’nın 90 ıncı maddesinde ‘Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası anlaşmalar kanun hükmündedir’ denilmektedir. Buna göre İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi kuralları da yasa hükmündedir. Ancak 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası, davada Sözleşme’ye nazaran özel yasa niteliğinde olduğundan uygulanma önceliğine sahiptir. Kaldı ki, sözleşme siyasi parti kapatma davalarında uygulanacak somut kuralları içermemektedir. Bu nedenle davada Siyasi Parti Yasası hükümleri ihlal edilerek İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin uygulanması olanağı bulunmamaktadır.

Görüldüğü gibi, hükümde AİHS’nin yasa hükmünde olduğu, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu’nun AİHS’ye göre özel yasa niteliğinde olduğu ve bu nedenle uygulama önceliğine sahip olduğu ifade edilmiştir. Anayasa Mahkemesinin bu kararı, Anayasa’nın 90 ıncı maddesinde 2004 yılında yapılan değişiklikten önceki hukuki durumu ortaya koymaktadır. Ancak Anayasa’nın 90 ıncı maddesinde 2004 yılında yapılan değişiklikten sonra, siyasi parti kapatma davalarında AİHS hükümlerin ihmal edilmesi ve özel kanun olduğu gerekçeyle 2820 sayılı Siyasi Parti Kanunu hükümlerinin öncelenmesi hukuken mümkün gözükmemektedir. Anayasa Mahkemesinin de diğer mahkemeler gibi, temel hak ve özgürlüklerle ilgili antlaşmalarla çatılan yasa hükümleri söz konusu olduğunda doğrudan antlaşma hükümlerini uygulaması gerekmektedir.³² Nitekim Adalet ve Kalkınma Partisi ile ilgili açılan kapatma davasında, Anayasa’nın 90 ıncı maddesinde 2004 yılında yapılan değişiklik ışığında konuyu yeniden değerlendiren Anayasa Mahkemesi, benzer bir görüşe yer vermiştir. Yüksek Mahkemeye göre,

³¹ <http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/KARARLAR/SPK/K1999/K1999-01.htm>
(Erişim Tarihi: 27.07.2009).

³² Eren, s. 77.

Anayasanın 90. maddesinin son fıkrası, usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel haklara ilişkin uluslararası sözleşmelerin yasa hükmünde olduğu ve yasalarla farklı hükümler içermesi nedeniyle doğacak uyumsuzluklarda uluslararası sözleşme hükümlerinin esas alınacağını öngörmektedir. Türkiye'nin hukuk düzeni ile çağdaş demokrasilere ege-men ilke ve uygulamalar arasında koşutluğun sağlanmasını amaçlayan bu kural, kurucu üyesi ya da üyesi bulunduğumuz uluslararası kuruluşlarca oluşturulmuş özgürlük standartlarının dikkate alınmasını gerekli kılmaktadır. Anayasanın somut kuralları, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin içtihatları ile Avrupa ortak standardını somutlaştıran Venedik Kriterleri birlikte, bir yandan Anayasanın öngördüğü klasik demokrasi anlayışının gereği olarak siyasal özgürlüklerin güvence altına alınması sağlanırken, diğer yandan son çare olarak düşünülen siyasi parti kapatma yaptırımı uygulanmasının demokratik düzenin korunması ve güçlenmesi amaçlanmıştır.

Yine aynı kararda siyasi partilerin,

Anayasanın konuya ilişkin kuralları ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 'örgütlenme', 'düşünce ve ifade' özgürlüğünü düzenleyen 10. ve 11. maddelerinin koruması altında...

olduğu açık bir şekilde ifade edilmiştir.³³

Dolayısıyla Anayasanın 90 ıncı maddesinde 2004 yılında yapılan değişikliktten sonra, siyasi parti kapatma davalarında 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının özel kanun olarak öncelikli uygulanması, hukuken mümkün değildir. Aksine, çatışma durumunda AİHS hükümlerinin öncelikli olarak uygulanması gerekmektedir. Yüksek Mahkeme, bahsi geçen kararında, oluşan bu yeni hukuki durumu göz ardı etmiş, oluşan yeni hukuki durum karşısında işin esasına girerek, önceki kararından farklı bir sonuca varması hukuken mümkün iken, istemin esassız olduğu gerekçesiyle reddine karar vermeyi tercih etmiştir ki, oluşan yeni hukuki durum karşısında bu görüşün savunulması güçtür. Nitekim Anayasa Mahkemesi, Hak ve Özgürlükler Partisi aleyhine açılan kapatma davasında, siyasi partilerin AİHS'nin "örgütlenme", "düşünce ve ifade özgürlüğü" konusundaki 10 ve 11 inci maddelerinin koruması altında olduğu ifade edildikten sonra bir partinin sırf tüzük ve programının Anayasa'nın

³³ Anayasa Mahkemesinin 30.07.2008 tarih E. 2008/1, K. 2008/2 sayılı kararı, <http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/KARARLAR/SPK/K2008/K-2008-2SPK.htm> (Erişim Tarihi: 01.08.2009).

68 inci maddesine aykırılığı gerekçesiyle kapatılamayacağına hükmetmiştir.³⁴ Yüksek Mahkeme, bu kararında Türkiye Birleşik Komünist Partisi ile ilgili AİHM Büyük Kurulu'nun verdiği 30.1.1998 günlü, 133/1996/752-951 sayılı kararında ortaya konulan görüşleri büyük ölçüde gözetmiştir. Bu karar ışığında, Yüksek Mahkemenin, Türkiye Birleşik Komünist Partisinin yargılamanın yenilenmesi istemini kabul ederek esasa girmesi halinde önceki kararından farklı bir sonuca varması kuvvetle muhtemel görülmektedir.

3.3.4. AİHS ve Ekli Protokolleri İle AİHM Kararlarının Bağlayıcılığı Açısından

AİHS'nin 1 inci maddesine göre,

Yüksek Sözleşmeciler Taraflar, kendi yetki alanları içinde bulunan herke-
se bu Sözleşme'nin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlükleri
tanırlar.

³⁴ Siyasal çoğulculuğu ve katılımcılığı esas alan kurallar ve kurumlar düzeni olan çağdaş demokrasilerde, bireysel iradeleri birleştirip yönlendirerek onlara ağırlık kazandıracak özgün kuruluşlara duyulan gereksinim, dağınık siyasal görüşleri birleştirmek suretiyle halk iradesini oluşturan ve açığa çıkaran siyasal partiler vasıtasıyla karşılanmaktadır. Partiler, belli siyasal düşünceler çevresinde birleşen yurttaşların özgürce kurdukları ve özgürce katılıp ayrıldıkları hukuksal yapılardır. Siyasi partilerin kendilerine göre öne çıkardıkları ülke sorunlarına ilişkin farklı çözüm önerileri getirmeleri, demokratik siyasi yaşamda üstlendikleri işlevin doğal sonucudur. Bu nedenle siyasi partiler, Anayasanın konuya ilişkin kuralları ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin "örgütlenme", "düşünce ve ifade özgürlüğü" konusundaki 10. ve 11. maddelerinin koruması altındadırlar. Demokratik rejimin olmazsa olmaz ön koşulu sayılmaları nedeniyle siyasi partiler Anayasa'da özel olarak düzenlenmiş, 68. maddenin ikinci fıkrasında, siyasi partilerin demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları oldukları; üçüncü fıkrasında da siyasi partilerin önceden izin almadan kurulacakları ve Anayasa ve kanun hükümleri içerisinde faaliyetlerini sürdürecekleri belirtilmiştir. Böylece, siyasi partilerin diğer tüzelkişilerden farklı olarak kuruluş ve faaliyetlerine ilişkin esaslar Anayasal güvenceye kavuşturulmuş, kapatılmalarına yol açabilecek nedenler ise Anayasa'nın 14. maddesindeki temel hak ve özgürlüklerin kötüye kullanılmasını engelleyen düzenleme de gözetilerek tek tek sayılmış, yasakoyucuya bunların dışında düzenleme yapmaya elverişli bir alan bırakılmamıştır. Belirtilen düzenlemelerle Anayasa koyucu siyasi partilerin varlıklarını sürdürmelerini esas alıp, kapatılmalarını ise ayrıt durumlarla sınırlı tutarak, öncelikle demokratik rejimin, sağlıklı biçimde yaşatılmasını amaçlamış, ancak korunması gerektiğini de göz ardı etmemiştir. Bir siyasi partinin tüzüğü ve programının 68. maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırılığı değerlendirilirken, Anayasa'nın siyasi partilere verdiği özel önemi vurgulayan diğer kuralların da göz önünde bulundurulması gerekir. Bu nedenle, siyasi partilerin, Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülen tüzük ve programlarındaki söylemlerinin demokratik yaşam için doğrudan açık ve yakın tehlike oluşturmaması durumunda, bunların ifade özgürlüğü kapsamında kaldığının kabulü gerekir. Demokratik rejimin tüm kurum ve kurallarıyla özümsemediği ülkelerde de rejim için ciddi bir tehlike oluşturmada siyasi partilerin kapatılmasına olur verilmediği gözetildiğinde çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkma hedefini esas alan Anayasamızın da salt ifade özgürlüğü kapsamında kalan tüzük ve program düzenlemesini kapatma nedeni saydığını kabul etmek olanaklı değildir". Anayasa Mahkemesinin 29.01.2008 tarih E.2002/1 (siyasi parti kapatma), K.2008/1 sayılı kararı, RG., 1 Temmuz 2008, S. 26923.

Hükümden anlaşılabacağı gibi, AİHS, Sözleşmenin 1 inci bölümünde yer alan hakların tanınması hususunda Taraf Devletlere yükümlülük getirmekte, ancak bunun iç hukukta hangi düzeyde ve nasıl yerine getirileceği hususunda herhangi bir hüküm içermemektedir. Nitekim bir kararında Sözleşmenin 1 inci maddesini yorumlayan AİHM,

... Sözleşmenin 1 inci madde metninde “güvence altına almayı üstlenir” ifadesi yerine, “güvence altına/alırlar” ifadesi bulunduğundan, Sözleşmeciler Devletlerin Sözleşme’nin Birinci Bölümünde beyan edilen hak ve özgürlükleri, kendi egemenlik alanları içinde bulunan herkes için güvenceye alacakları açıklanmıştır. Sözleşmeyi hazırlayanların bu niyeti, özellikle Sözleşmenin iç hukuka içselleştirildiği ülkelerde tam olarak yankısını bulur”³⁵

demek suretiyle bu görüşü teyit etmiştir. Mahkemenin bu açıklamasından da anlaşılabacağı gibi, Sözleşmenin 1 inci maddesinin taraf devletlerden beklediği, Sözleşmenin iç hukukta içselleştirilmesi veya içselleştirilse bile bunun hangi düzeyde ve nasıl yapıldığı değil, egemenlik alanlarında bulunan herkes için Sözleşmenin 1 inci bölümünde düzenlenen hak ve özgürlükleri güvenceye almalarıdır.³⁶

AİHS’nin 46 ncı maddesine göre,

Yüksek Sözleşmeciler Taraflar, taraf oldukları davalarda Mahkemenin kesinleşmiş kararlarına uymayı taahhüt ederler. Mahkemenin kesinleşmiş kararı, kararın uygulanmasını denetleyecek olan Bakanlar Komitesine gönderilir.

AİHM kararları, ulusal mahkeme kararlarını ortadan kaldırmaz veya değiştirmez, yalnızca bunların Sözleşmeyi ihlal ettiğini belirler.³⁷ Ancak Sözleşmenin açık hükmünden anlaşılabacağı gibi, taraf devletler, Mahkemenin kesinleşmiş kararlarına uymakla yükümlüdür. Bununla birlikte bu yükümlülüğün ne şekilde yerine getirileceği hususunda Sözleşmede herhangi bir yöntem önerilmemiştir. Taraf devletler, AİHM kararının gereğinin ne şekilde yerine getirileceğini belirlemekte serbest ise de AİHM kararı, “olabildiğince ihlalden

³⁵ Bkz., İrlanda- Birleşik Krallık Kararı, 19.01.1978 tarihli ve 27 sıra no.lu kararı, İnsan Hakları Dergisi, İstanbul Barosu Yayınları, C.1, s.273.

³⁶ Eren, s. 52.

³⁷ Şeref Ünal, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının Türk İç Hukukuna Etkileri”, <http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/anayargi/unal.pdf>, s.63.

önceki durumun yeniden tesisini” ve ihlalin amaca uygun bir şekilde giderilmesini gerektirmektedir.³⁸ Sözleşmenin ihlali, Sözleşmeye aykırı bir anayasa veya yasal hükümden kaynaklanıyorsa, taraf devletler, söz konusu hükümleri, AİHM’nin anlayış ve yorumuna uygun bir şekilde yorumlamalı, bu mümkün değil ise anayasa veya yasa hükümlerini değiştirmelidir. Türkiye zaman içinde iç hukukunu, Sözleşme ve Sözleşmeye dayalı verilen AİHM kararlarına uyumlu hale getirmek için Anayasa ve yasalarında birçok değişikliğe gitmiştir.³⁹

Sözleşmeye yönelik ihlal kararının doğrudan kesinleşmiş bir mahkeme kararından ileri gelmesi halinde taraf devletlerin kararı ortadan kaldırması mümkün olmadığı gibi kararı veren mahkemenin, AİHM’nin ihlal kararına dayalı olarak önceden verdiği kararı geri alması da mümkün değildir. İşte böyle bir durumda kesinleşmiş mahkeme kararına dayalı ihlali ortadan kaldırmak ve AİHS’ye uyma yükümlülüğünü yerine getirmek için yargılamanın yenilenmesi bir çözüm olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴⁰ Nitekim Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 19 Ocak 2000 tarihinde aldığı kararla “eski hale getirme” konusunda tek yol olmasa bile en etkili çıkar yol olarak yargılamanın yenilenmesine mevzuatta yer verilmesini tavsiye etmiştir. Yine Türkiye’nin tam üyelik sürecine dair yükümlülüklerine ilişkin Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan Siyasi Kriterler Raporunda, AİHM kararlarının yerine getirilmesi açısından yargılamanın yenilenmesi ve karar düzeltme yollarının işletilmesini engelleyen hükümlerin kaldırılması önerilmiştir. Yüksek Mahkeme de, Adalet ve Kalkınma Partisi ile ilgili kapatma davası gerekçesinde, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının yargılamanın yenilenmesi nedeni sayılmasına* ilişkin yasal düzenleme yapılması hususunu, ülkeyi daha demokratik ve

³⁸ Erdem/ Korkmaz, s. 183; Feyyaz Gölcüklü, Şeref Gözübüyük, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, Turhan Kitabevi, 3.Bası, Ankara, 2002, s. 124.

³⁹ Örneğin AİHM’nin *Mansur* kararı ile tutukluluğun makul süreyi aştığının tespit edilmesi üzerine , CMUK’un 110. maddesinde değişiklik yapılması gerekmiş ve 3842 sayılı Yasa ile yedi yıldan az hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlar için tutukluğa iki yıllık bir üst sınır getirmiştir. Aynı şekilde AİHM’nin Yağcı ve Sargın kararına konu teşkil eden ve komünizm propagandası nedeniyle başvuru-cların mahkumiyetine dayanak teşkil eden TCK 141 ve 142 inci maddeleri yürürlükten kaldırılmıştır. Erdem/Korkmaz, s.194-195.

⁴⁰ Erdem/Korkmaz, s.196.

özgürlükçü bir yapıya kavuştuğu gerekçesiyle adı geçen parti lehine bir delil olarak değerlendirmiştir.⁴¹

Görüldüğü gibi AİHM'in ihlal kararlarının yargılamanın yenilenmesi nedeni olarak düzenlenmesi, AİHS'nin ve AİHM kararlarının tam anlamıyla ve etkin bir şekilde uygulanması açısından önemli bir aşamayı ifade etmektedir. Yüksek Mahkemenin söz konusu kararı, AİHS'nin ve AİHM kararlarının siyasi partilere sağladığı güvenceleri,⁴² Türk hukuku açısından anlamsız kılacağı gibi, konuya ilişkin verilen veya verilecek AİHM kararlarının uygulanmasını da güçleştirecektir. Varılan bu sonuç ise, kanun koyucunun varmak istediği yerin tam tersi istikameti işaret ettiği gibi yapılan düzenlemenin amacıyla da birebir çelişmektedir.

4. Sonuç

AİHS ve eki protokoller, bireyler ve örgütlü yapılar için önemli güvenceler içerdiği gibi, temel hak ve özgürlükler konusunda yüksek bir standardı ifade etmektedir. Türk Hukukunun da bir parçası olan AİHS'nin, üye ülke vatandaşlarına sağladığı özgürlük standardının ve güvencelerin yaşama geçirilmesi hususunda yasama kadar yargı organına da büyük görevler düşmektedir.

⁴¹ Anayasa Mahkemesinin 30.07.2008 tarih E. 2008/1, K. 2008/2 sayılı kararı, <http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/KARARLAR/SPK/K2008/K-2008-2SPK.htm> (Erişim Tarihi: 01.08.2009).

⁴² AİHM kararlarına göre Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi çerçevesinde bir partinin kapatılması için, Sözleşmenin 11 inci maddesinin 2 nci fıkrasında belirtilen "ulusal güvenlik", "kamu güvenliği", "başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması" nedenlerinin en az birinin varlığı ve somutlaşması gerekir. Söz konusu partinin "ülke topraklarını bölmeye yöneldiği ve bu amaca yönelik hareketlerinin bölge barışını bozma eğilimi gösterdiği durumda Ulusal güvenliğin korunması gerekçesiyle; partinin terörü desteklediği veya yönettiği, halk arasında kin ve düşmanlık duygularını körüklediğinin kanıtlanması halinde ise "kamu güvenliğinin korunması" gerekçesiyle partinin kapatılması mümkündür. AİHM kararlarında, parti kapatma önleminin acil ya da zorlayıcı bir sosyal gereksinimden kaynaklanıp kaynaklanmadığı ile meşru olup olmadığı hususları da temel bir ölçü olarak karşımıza çıkmaktadır. Kapatma davalarında şiddeti bir araç olarak kullanma, ciddi ve somut tehlikenin varlığı koşulu arandığı gibi; tehlike kavramı da subjektif değil, AİHM'nin içeriğini belirlediği "demokratik toplum" kavramının esasları çerçevesinde objektif olarak yorumlanmaktadır. Bu çerçevede Mahkemece sistem karşıtı düşünce ve ifadelerin varlığı, kapatma için tek başına yeterli kabul edilmemekte, partinin barışçıl eylem alanından çıkıp, şiddete yönelik ciddi, somut, kaçınılmaz bir tehlikeye dönüşüp dönüşmediği değerlendirilmektedir. Sevtap Yokuş, "Türk Anayasa Mahkemesinin ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Siyasi Partilere Yaklaşımı", Ankara 2001, AÜHF, C.50,S.4, s. 118-119.

1982 Anayasasına hakim olan devleti ve anayasal düzeni koruma güdüsü, siyasi partiler rejiminde kendisini fazlasıyla göstermektedir. Gerek anayasal hükümler, gerekse 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu hükümleri, siyasi partilerin siyaset yapma alanını, demokratik bir rejimle bağdaşmayacak şekilde daraltmakta ve siyasi partileri yakın bir kapatma tehdidiyle yüz yüze bırakmaktadır. Anayasa Mahkemesi de, mevcut hukuki durum itibarıyla zaten sorunlu olan bu alanı, içtihatlarıyla siyasi partiler lehine genişletmek yerine daraltmayı tercih etmiştir. Bu durum, geride kalan 30 yıla yakın sürede birçok partinin kapatılmasına ve Türk demokrasisinin siyasi partiler mezarlığına dönüşmesine neden olmuştur.

AİHM'nin ihlal kararlarının yargılamanın yenilenmesi nedeni olarak düzenlenmesi, özellikle yargı kararlarına dayalı hak ihlallerinin telafisi ve ihlalden önceki duruma dönülmesi için bir ümit ışığı doğurmuştur. Gerçekten bu düzenleme, AİHM kararlarının layıkıyla uygulanabilmesi için çok önemli bir aşamayı ifade eden önemli bir düzenlemedir. Ancak yasal düzenlemenin yapılması tek başına yeterli olmamakta yargı organlarının düzenlemeyi nasıl yorumladığı büyük önem arz etmektedir. Zira Türkiye'de uygulamayı tayin eden yasal düzenlemenin kendisi değil, bu düzenlemenin yargı organlarınca nasıl anlaşıldığı ve uygulandığıdır.

Anayasa Mahkemesinin, siyasi partilerle ilgili verdiği birçok kapatma kararı, AİHM'ce, AİHS'ye aykırı bulunmuştur. Söz konusu kararlar incelendiğinde, Anayasa Mahkemesi kararlarının, AİHM'ce, AİHS'ye aykırı görülen hususlara dayandığı görülecektir. Dolayısıyla AİHM'nin ihlal kararının, yargılamanın yenilenmesi nedeni olarak düzenlenmesi, siyasi partileri rejimi açısından da, AİHS hükümlerinin tam anlamıyla uygulanması için önemli bir fırsat doğurmuştur. Ancak Anayasa Mahkemesi, kapatılan siyasi partiler tarafından yapılan yargılamanın yenilenmesi başvurularını, işin esasına girmeden esassız olduğu gerekçesiyle ret etmiştir.

Anayasa Mahkemesinin bu yaklaşımı, birçok açıdan sorunlu gözükmektedir. Öncelikle şu hususu ifade etmek gerekir ki, AİHM'nin ihlal kararının yargılamanın yenilenmesi nedeni olarak düzenlendiği CMK'nın 311 inci maddesinin (f) bendinin siyasi parti kapatma davaları için uygulanabilirliği

konusunda bir kuşku bulunmamaktadır. Bahsi geçen gerekçeye dayalı olarak yapılan yargılamanın yenilenmesi istemi hakkında işin esasına girip tekrar yargılama yapabilmesi için kapatma kararının, AİHM kararında AİHS'yi ihlal ettiği belirtilen aykırılıklara dayandığı hususunun yeteri kadar doğrulanması yeterlidir. Ayrıca tespit edilen aykırılıkların önceki hükme bir etkisi olup olmadığına bakılmasına gerek bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesinin söz konusu içtihadı ise açık yasal hükümlerle çelişen ve CMK'nın 311 inci maddesinin (f) bendiyle getirilen düzenlemeyi, siyasi partiler için tümüyle anlamsız kılacak bir yaklaşımı ifade etmektedir. Her ne kadar Anayasa Mahkemesi, CMK'nın 311 inci maddesinin (f) bendinin siyasi parti kapatma davaları için uygulanabilirliğini kabul edip istemi kabule şayan görmüş ise de AİHM ihlal kararının yeni vakıa ve delil olmadığı gerekçesiyle istemin esassız olması nedeniyle ret kararı, istemin kabule şayan görmemekle aynı hukuki sonuçları doğuracak niteliktedir. Esasında Anayasa Mahkemesinin ifade ettiği husus, AİHM'nin ihlal kararlarının, hangi içerikte olursa olsun hiçbir şekilde siyasi partiler için yargılamanın yenilenmesi nedeni olmayacağıdır. Yüksek Mahkeme, anayasal sistemin korunması için hayati önemde gördüğü anlaşılan bu yetkisini, AİHM ile paylaşmak niyetinde olmadığını ve bu konuda yasal düzenlemelerin anlamlarının zorlanarak ihmal edilebileceğini göstermiştir ki bu yaklaşımı hukuk devleti açısından savunmak güçtür.

Kaynakça

- ALİEFENDİOĞLU, YILMAZ, Anayasa Yargısı ve Türk Anayasa Mahkemesi, Ankara, 1996, Yetkin Yayınları.
- ERDEM, Mustafa RUHAN /KORKMAZ, ÖMER “Yargılamanın Yenilenmesi Nedeni Olarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin İhlali”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.5, S.2, İzmir 2003, s. 182-212.
- EREN, ABDURRAHMAN, “1982 Anayasası’nın 90. Maddesindeki 2004 Değişikliği’nin Anlaşmaların Türk İç Hukukundaki Yerine Etkisi”, Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C.VIII, S.3-4, s. 47-77.
- DURMUŞ, ARZU, Siyasi Partilerin Kapatılması ve Yüce Divan Kararlarını Yeniden Tartışmak, İstanbul 2001, Beta Yayınları.

- FEYZİOĞLU, METİN ., “*Ceza Muhakemeleri Kanununun 327/6 Bendi Uyarınca, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının Muhakemenin İadesi Sebebi Olması*”, Hukuk Kurultayı 2004, Ankara Barosu, s.292-309.
- GÖZÜBÜYÜK , ŞEREF/ GÖLCÜKLÜ FEYYAZ, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, Turhan Kitabevi, 3.Bası, Ankara, 2002.
- KUNTER, NURULLAH, Hukuki Hatayı Gidermek İçin Ceza Muhakemesinin Yenilenmesi Sorunu, Yargıtay Dergisi, C.13, S.1-4. s.201-209.
- KUNTER, NURULLAH./ YENİSEY FERİDUN/ NUHOĞLU AYŞE, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku,Beta Basın Yayın, İstanbul 2008.
- ÖZGEN, ERALP , Ceza Muhakemesinin Yenilenmesi, Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları, No:232,Ankara 1968.
- ÜNAL, ŞEREF, “*Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının Türk İç Hukukuna Etkileri*”,
<http://www.anayasa.gov.tr/eskisine/anayargi/unal.pdf>.
- SELÇUK, SAMİ., “*İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Türk Uygulaması*” Yargıtay Dergisi, C.25, Temmuz 2009, s. 398-411.
- SURLU, MEHMET HANDAN , Hukuk ve Cezada Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararı Nedeniyle Yargılamanın Yenilenmesi, Ankara 2003, Seçkin Yayınevi.
- YAŞAR, OSMAN., Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu, Ankara 2009, Seçkin Yayınevi, C.3.
- YOKUŞ SEVTAP “*Türk Anayasa Mahkemesinin ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Siyasi Partilere Yaklaşımı*”, AÜHFD, C.50,S.4, s. 107-128.
- YURTCAN ERDENER, CMK Şerhi, Kazancı Yayınları, İstanbul, 2008, 5.B.
- YÜZBAŞIOĞLU, NECMİ, Türk Anayasa Yargısında Anayasallık Bloku, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1993.